

LIITE 1

YLEISEN TUEN JÄRJESTÄMINEN JA ETENEMISJÄRJESTYS

Koulun koko henkilökunnan tehtävänä on yhdessä oppilaan huoltajien kanssa tukea oppilaan koulunkäyntiä, oppimista ja myönteistä kasvua sekä kehitystä. Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteiden mukaan kaikkien oppilasta opettavien tehtävänä on ohjata oppilasta oppiaineiden opiskelussa, auttaa häntä kehittämään oppimisen taitojaan ja valmiuksiaan sekä ehkäisemään ennakolta opintoihin liittyvien ongelmien syntymistä. Yleisen tuen toteutuminen merkitsee opetusta tukevaa toimintakulttuuria, joka rakentuu suunnitelmallisuudelle, tavoitteellisuudelle ja rakentavalle yhteistyölle. Koulu toimii aloitteellisena toimijana kodin ja koulun välisessä yhteistyössä.

Opetussuunnitelman toteuttamista leimaavat

- opetuksen eriyttäminen (tavoitteet, tehtävät, aika ja arvioinnin koko asteikon käyttö),
- joustavat opetus- ja oppimisympäristön järjestelyt (monipuoliset opetusmenetelmät, oppilasryhmittelyt),
- oppilaan ohjaaminen (oppimistaitojen harjaannuttaminen, erilaisten oppimisstrategioiden huomioon ottaminen),
- laadukas tukiopeus (suunnitelmallisuus, tavoitteellisuus, jatkuvuus, arviointi) ja
- pyrkimys oppilaan kasvua ja kehitystä tukevien kerhotoiminnan sekä aamu- ja iltapäivätoiminnan turvaamiseen.

Opetusta voidaan eriyttää opettajan pedagogisena toimenpiteenä oppimissisältöjen laatuun, laajuuteen tai menetelmään kohdentuvana toimenpiteenä, tukiopeuksen avulla tai koulunkäyntiavustajan tuella.

Kaikissa kouluissa on mahdollisuus auttaa oppilasta erilaisin opetusjärjestelyin ja koulun tavanomaisin tukitoimin. Tarvittaessa kouluihin järjestetään mahdollisuuksien mukaan lisäksi muita erityisiä tukitoimia.

Osa-aikaista erityisopetusta annetaan oppilaalle, jolla on lieviä oppimis-, sopeutumis- tai koulunkäyntivaikeuksia.

Osa-aikaista erityisopetusta järjestetään muun opetuksen yhteydessä samanaikaisesti, pienryhmässä tai yksilöllisesti, ja opetus yhdistetään tavoitteellisesti oppilaan muuhun opetukseen. Tukitoimet suunnitellaan mahdollisuuksien mukaan yhteistyössä huoltajien kanssa.

Taulukko 1 OPPIMISEN YLEISEN TUEN JÄRJESTÄMINEN JA ETENEMISJÄRJESTYS

YLEINEN TUKI	VASTUU TOTEUTUS	JÄRJESTÄJÄ	MUUTA
Kaikille peruskoulun oppilaille kuuluva yleinen tuki eriyttäminen oppilaan kykyjen mukaiset tehtävät, tietokoneohjelmat, lisäaika, muut tukitoimet luokassa	luokanopettaja aineenopettaja erityisopettaja luokanvalvoja oppilaanohjaaja S2-opettaja		Opetusta voidaan eriyttää opettajan pedagogisena toimenpiteenä oppimissisältöjen laatuun, laajuuteen, menetelmään tai apuvälineiden käyttöön kohdentuvana toimenpiteenä,

<p>tukiopetus</p> <p>tukitoimet oppimisympäristössä</p> <p>kodin ja koulun välinen yhteistyö (esim. kotitehtävät, kotona toteutettavat tietokoneohjelmat)</p> <p>palautejärjestelmät</p> <p>suomi toisena kielenä –opetus</p> <p>tukiopetus oppilaan omalla äidinkielellä</p> <p>samanaikaisopetus osa-aikainen erityisopetus</p> <p>joustava opetusryhmien muodostaminen</p> <p>koulun käynnin aloittamisen lykkääminen luokan kertaaminen</p> <p>oppimissuunnitelma</p>	<p>muut opettajat</p> <p>oppilashuoltoryhmä (OHR)</p>	<p>tukiopetuksen avulla (tai koulunkäyntiavustajan tuella).</p> <p>opettajien eri arviointimenetelmät ja mittarit (esim. lukimat) erityisopettajan seulat, testit ja tutkimukset</p> <p>koulun toimintakulttuuri (yhteisvastuu, kollegiaalinen tuki, tiimi- tai työparityöskentely)</p> <p>tuki nivelvaiheissa yhteistyö esiopetusta tarjoavan päiväkodin kanssa, mahdollinen tuki suunnitellaan esitietojen pohjalta esiopetuksessa tai koulussa</p> <p>oppilashuollon palvelut</p>
<p>Tuen tarpeen havaitseminen</p> <p>luokanopettaja aineenopettaja erityisopettaja oppilas huoltaja</p>	<p>luokanopettaja, aineenopettaja erityisopettaja resurssiopettaja luokanvalvoja oppilaanohjaaja koulunkäyntiavustaja yhteistyössä kodin kanssa toteutetaan tukitoimia</p>	<p>luokanopettaja, aineenopettaja erityisopettaja jne. ilmoittaa tuen tarpeesta ja tukitoimista oppilaalle ja huoltajille</p> <p>sovitaan kodin tuesta oppilaalle ja / tai muista yhteisistä toimenpiteistä</p> <p>oppilashuoltoryhmässä huolen puheeksi ottaminen.</p> <p>mahdollisuuksien mukaan lisäksi erityisiä tukitoimia</p> <p>konsultaatio</p>
<p>Oppimisen seuranta ja tuen riittävyyden arviointi</p>		<p>Apuvälineenä voi käyttää</p>

<p>Arvioidaan tuen riittävyys.</p> <p>Jatkaako oppilas yleisen tuen piirissä vai tarvitseeko hän tehostettua tukea?</p>	<p>luokanopettaja aineenopettaja erityisopettaja resurssiopettaja S2-opettaja avustaja</p>	<p>tukitoimien seurantalomaketta.</p> <p>tarpeen mukaan oppilaan ohjaaminen psykososiaalisten oppilashuollollisten tukitoimien piiriin</p> <p>yhteistyössä oppilaan huoltajien kanssa</p> <p>ks. tehostetun tuen liite</p>
<p>Jokaiselle oppilaalle suunnitellaan tukitoimet yksilöllisesti.</p>	<p>pedagoginen arvio käsitellään oppilashuoltoryhmässä kuullaan oppilasta ja huoltajaa tehostetun tuen alkaminen Rehtori vastaa tiedon kirjaamisesta oppilashallinto-ohjelmaan. Nimetään vastuuopettaja laatimaan oppimissuunnitelma. Sovitaan tehostetun tuen kesto aika.</p>	<p>koulunkäyntiavustaja erityisoppimateriaali rakenteelliset muutokset</p> <p>suomi toisena kielenä -opettaja tukiopeus oppilaan omalla äidinkielellä</p> <p>tarveharkintainen resurssi</p> <p>Tukitoimia kaikissa kouluissa: koulun toimintakulttuuri (yhteisvastuu, kollegiaalinen tuki, tiimi- tai työparityöskentely) opetuksen eriyttäminen joustava opetusryhmien muodostaminen tukiopeus osa-aikainen erityisopetus oppilaanohjaus yksilölliset opetusjärjestelyt mahdollisuus kerrata luokka koulun oppilashuoltotyö mahdolliset muut erityiset tukitoimet</p>

Oppimissuunnitelman laatiminen

Oppimissuunnitelma voidaan laatia kaikille perusopetuksen oppilaille myös yleisen tuen aikana. Oppimissuunnitelman laatimisessa ovat mukana tarvittavat opettajat, oppilas itse ja huoltajat. Huoltajat ja oppilas sitoutuvat allekirjoituksellaan oppimissuunnitelmassa sovittuihin toimiin.

Pedagogisen arvion tekeminen

Tarvittavat oppilasta opettavat opettajat ja oppilashuollon asiantuntijat laativat pedagogisen arvion. Oppilas osallistuu pedagogisen arvion laadintaan ikäkautensa ja edellytystensä mukaan opettajan tarkoituksenmukaiseksi katsomalla tavalla. Pedagoginen arvio annetaan huoltajalle tiedoksi ja huoltajalla on mahdollisuus kommentoida arviota. Huoltaja voi myös osallistua pedagogisen arvion tekemiseen.

LIITE 2

TEHOSTETUN TUEN JÄRJESTÄMINEN JA ETENEMISJÄRJESTYS

Tehostetun tuen avulla tuetaan oppimista ja kasvua sekä ehkäistään oppilaan oppimiseen, sosiaaliseen vuorovaikutukseen tai kehitykseen liittyvien ongelmien kasvamista. Tehostetun tuen aikana tarvitaan oppilaan kehitystasosta ja tarpeista lähtevää toiminnallista ryhmä- ja/tai yksilöohjausta sekä oppilaan oppimisvalmiuksien tietoista ja suunnitelmallista tukemista. Tehostettuun tukeen sisältyvät opetuksen eriyttäminen ja joustavat opetusjärjestelyt, jotka toteutetaan esimerkiksi tiimi- ja samanaikaisopetuksena. Jokaiselle oppilaalle suunnitellaan tukitoimet yksilöllisesti.

Taulukko 2 OPPIMISEN TEHOSTETUN TUEN JÄRJESTÄMINEN JA ETENEMISJÄRJESTYS

TEHOSTETTU TUKI	VASTUU JA TOTEUTUS	MUUTA
Jos yleinen tuki ei riitä, selvitetään tarvitseeko oppilas lisää yleisen tuen muotoja vai aloitetaanko tehostettu tuki.	luokanopettaja aineenopettaja erityisopettaja luokanvalvoja oppilaanohjaaja S2-opettaja muu opettaja	Apuvälineenä voi käyttää tukitoimien seurantalomaketta
Pedagoginen arvio Pedagoginen arvio tehdään ennen tehostetun tuen aloittamista.	luokanopettaja aineenopettaja erityisopettaja luokanvalvoja oppilaanohjaaja S2-opettaja muu opettaja	yhteydenotto huoltajiin, palaverista sopiminen mahdollinen konsultointi
OHR- palaveri tehostetun tuen aloittaminen ja kesto	OHR päättää tehostetun tuen aloittamisesta. Huoltaja ja oppilas voivat olla läsnä asiaa käsiteltäessä. Mahdolliset muut asiantuntijat voidaan tarvittaessa kutsua mukaan palaveriin.	mahdollinen konsultointi ja/ tai yhteydenotto asiantuntijoihin (esim. sosiaalityöntekijät) Huoltajille ilmoitetaan tehostetun tuen aloittamisesta.
Tehostettu tuki alkaa	Rehtori vastaa asian kirjaamisesta oppilashallinto-ohjelmaan. Nimetään vastuuopettaja laatimaan oppimissuunnitelman yhteistyössä tarvittavien opettajien kanssa.	

<p>Oppimissuunnitelman laatiminen</p> <p>yhteydenotto huoltajiin, palaverista sopiminen</p> <p>Oppimissuunnitelmaan kirjataan oppimisympäristöön liittyvät muutostarpeet sekä opetukseen osallistumisen edellyttämät tuki- ja oppilashuollon toimenpiteet, niistä vastaavat tahot sekä edistymisen seuranta ja arviointi.</p> <p>mahdollinen konsultointi</p>	<p>Nimetty vastuunopettaja/t ja oppilas sekä huoltajat laativat oppilaalle yksilöllisen oppimissuunnitelman lähtökohtana yleinen opetussuunnitelma.</p>	<p>oppimissuunnitelman allekirjoittavat oppilas, huoltajat ja opettajat</p>
<p>Oppimissuunnitelman toteuttaminen</p> <p>= tehostetun tuen järjestäminen</p>	<p>Oppimissuunnitelman laatimisesta vastaavat opettajat toteuttavat opetuksen oppimissuunnitelman mukaisesti.</p>	<p>tehostetun tuen muotoja ovat esim.:</p> <ul style="list-style-type: none"> -eriyttäminen (oppisisällöt) -tukiopetus -osa-aikainen erityisopetus -pienryhmäopetus -yksilö- ja yksilöllinen opetus -samanaikaisopetus -joustavat opetusryhmät -suomi toisena kielenä opetus -koulunkäyntiavustajan tuki -apuvälineet -eriyttävät oppimateriaalit (selkokieliset kirjat, äänikirjat tietokone-ohjelmat jne.) -lyhennetty koealue, suulliset kokeet -asiantuntijoiden konsultaatio kouluilla ja muut tukitoimet -tehostettu kodin ja koulun yhteistyö -tehostettu luokka koulun alkaessa (esim. starttilk) -erilaisten oppimistyöliien huomioiminen -erilaisten oppimisstrategioiden käytön ohjaaminen -tasapainotyönnyn, kuminauhan, ”stressilelun” tai sermien käyttö -luokan kertaaminen <p>Tehostetun tuen vaiheessa ei oppiaineiden oppimääriä</p>

		yksilöllistetä.
<p>Oppimissuunnitelman toteutumisen seuranta</p> <p>Arvioidaan, onko tehostettu tuki riittävää, jatketaanko sitä, palataanko yleiseen tukeen vai tarvitaanko erityistä tukea.</p>	<p>Oppimissuunnitelman laatimisesta vastaavat opettajat seuraavat tehostetun tuen toteutumista oppimissuunnitelman mukaisesti yhdessä oppilaan ja huoltajan kanssa.</p> <p>OHR:n tuki tarvittaessa</p>	<p>Arviointi puolen vuoden välein.</p>
<p>Jos tehostettu tuki tarkistuksen yhteydessä edelleen katsotaan tarpeelliseksi, jatketaan oppilaan tehostettua tukemista.</p> <p>Jos todetaan, että tehostettu tuki on riittämätöntä, aloitetaan pedagogisen selvityksen valmistelu erityisen tuen päätöstä varten.</p>	<p>Vastuupettaja laatii pedagogisen selvityksen oppimissuunnitelman tavoitteiden toteutumisen pohjalta.</p> <p>OHR:n selvitys ja huoltajan kuuleminen / huoltajan hakemus</p>	<p>OHR arvioi tarvitaanko erityisen tuen päätöstä varten joko lääketieteellinen, sosiaalinen tai psykologin lausunto.</p>
<p>Erityisen tuen päätös tarvitaan aina kun oppilas tarvitsee luokkamuotoista erityisopetusta tai yksikin hänen oppiaineistaan yksilöllistetään.</p> <p>Jokainen uusi yksilöllistetty oppiaine vaatii oman erityisen tuen päätöksen.</p>		<p>Ks. TAULUKKO 3</p> <p>Oppimissuunnitelma voidaan tarvittaessa liittää myöhemmin osaksi oppilaalle laadittavaa henkilökohtaista opetuksen järjestämistä koskevaa suunnitelmaa eli Hojksia.</p>

LIITE 3

ERITYISEN TUEN JÄRJESTÄMINEN JA ETENEMISJÄRJESTYS

Jos tehostettu tuki tarkistuksen yhteydessä todetaan, että tehostettu tuki on riittämätöntä, laaditaan pedagoginen selvitys erityisen tuen päätöstä varten. Erityisen tuen päätös tarvitaan aina, kun oppilas tarvitsee luokkamuotoista erityisopetusta tai yksikin hänen oppiaineistaan yksilöllistetään. Jokainen uusi yksilöllistetty oppiaine vaatii oman erityisen tuen päätöksen.

Erityisen tuen päätös on määräaikainen hallintopäätös, josta tulee käydä ilmi erityisopetuksen järjestämispaikka, opetuksessa tarvittavat resurssit, avustaja- tai muut oppilashuoltopalvelut sekä tarvittaessa oppiaineiden oppimäärien yksilöllistäminen. Jokaiselle erityistä tukea saavalle oppilaalle laaditaan henkilökohtainen opetuksen järjestämistä koskeva suunnitelma eli HOJKS:

Erityisen tuen päätöksen jälkeen oppilas opiskelee joko yleisopetuksen ryhmässä tai alueellisella tai keskitetyn opetuksen erityisluokalla tai muussa vastaavassa erityisryhmässä.

Taulukko 3. ERITYISEN TUEN JÄRJESTÄMINEN JA ETENEMISJÄRJESTYS

ERITYINEN TUKI	VASTUU JA TOTEUTUS	MUUTA
Jos todetaan, että tehostettu tuki on riittämätöntä, aloitetaan pedagogisen selvityksen valmistelu erityisen tuen päätöstä varten.	Vastuuopettaja laatii pedagogisen selvityksen oppimissuunnitelman arvioinnin pohjalta. OHR:n selvitys ja huoltajan kuuleminen / huoltajan hakemus	OHR arvioi tarvitaanko erityisen tuen päätöstä varten joko lääketieteellinen, sosiaalinen tai psykologin lausunto. Erityisen tuen päätös tarvitaan ainakin silloin, jos oppilas tarvitsee luokkamuotoista erityisopetusta tai yksikin hänen oppiaineistaan yksilöllistetään.
Yhteydenotto huoltajiin ja OHR:n palaverista sopiminen	Vastuuopettaja (luokanopettaja, aineenopettaja, erityisopettaja, luokanvalvoja, oppilaanohjaaja, muu opettaja) tai rehtori yhteistyössä OHR:n kanssa	Opettajat, oppilas, huoltajat, rehtori ja OHR ja mahdollisesti muu moniammatillinen tukiryhmä miettivät erityistukitoimia.
Pedagoginen selvitys (salassa pidettävä, lomake) pohjautuu oppimissuunnitelmaan	opetushenkilöstö yhteistyössä huoltajien ja oppilaan sekä OHR:n kanssa	OHR arvioi tarvitaanko erityisen tuen päätöstä varten asiantuntijalausunto (aina kun oppiaine yksilöllistetään ensimmäisen kerran).

<p>Erityisen tuen päätöksen valmistelu huoltajan hakemus / koulun esitys (lomake) oppimissuunnitelma (lomake) pedagoginen selvitys (lomake) asiantuntijalausunnot tarvittaessa</p>	<p>Yhteiset palvelut yksikkö valmistelee huoltajan hakemuksen, pedagogisen selvityksen ja mahdollisten asiantuntijalausuntojen pohjalta erityisen tuen päätöksen tukitoimineen.</p>	<p>Pedagogisessa selvityksessä kuvataan oppilaan tarvitsemat tukitoimet: -pääsääntöinen opetusryhmä (yleisopetuksen luokka ja/tai erityisluokka) -opetuksessa tarvittavat resurssit -avustaja- tai muut oppilashuoltopalvelut -tarvittaessa oppiaineiden oppimäärien yksilöllistäminen</p>
<p>Päätös erityisestä tuesta (MÄÄRÄAIKAINEN) on hallintopäätös,</p>	<p>opetus- ja kasvatustohtajan päätös</p> <p>Erityisen tuen päätös on hallinnollinen päätös, johon voi hakea muutosta.</p>	<p>Erityisen tuen päätös voidaan tehdä vasta tehostetun tuen toteuttamisen jälkeen.</p> <p>Erityisen tuen päätöksen perusteluista tulee käydä ilmi, minkälaista tehostettua tukea oppilas on saanut.</p>
<p>Oppilaalle laaditaan HOJKS (salassa pidettävä, lomake)</p>	<p>Rehtori nimeää HOJKS:lle vastuopettajan.</p> <p>opetuksesta vastaava, nimetty opettaja/t yhteistyössä oppilaan ja huoltajien ja mahdollisesti muiden yhteistyötahojen kanssa</p>	
<p>HOJKS:n toteuttaminen HOJKS on pedagoginen asiakirja jonka perusteella suunnitellaan oppilaan opetus ja muut tukitoimet.</p>	<p>luokanopettaja, aineenopettaja, erityisopettaja, luokanvalvoja, oppilaanohjaaja, muu opettaja</p> <p>HOJKS:n laatiminen ja päivittäminen kirjataan oppilashallinto-ohjelmaan.</p>	<p>Erityisen tuen muotoja ovat esim.:</p> <ul style="list-style-type: none"> -koko- tai osa-aikainen erityisopetus -pienryhmä/yksilöllinen opetus -erityisapuvälineet -terapiat -koulunkäyntiavustaja -eriyttäminen -tukioetus -yksilöllistäminen -muu tuki -erityisoppimateriaali -rakenteelliset muutokset (esim. pyörätuoliluiskat, akustoinnit, inva-WC:t) -yksityisopetus -tukijaksot erityisluokissa -suomi toisena kielenä –opetus -opetusryhmän maksimikoko 20

		oppilasta (11-vuotinen oppivelvollisuus) -tarveharkintainen resurssi -oppilaanohjaus -erityiset opetusjärjestelyt -eteneminen yksilöllisen opinto-ohjelman mukaisesti -yhteistyö esiopetusta tarjoavan päiväkodin kanssa -mahdollisuus aloittaa koulunkäynti vuotta aikaisemmin tai myöhemmin -mahdollisuus kerrata luokka -koulun oppilashuoltotyö: koulukuraattori- ja koulupsykologipalvelut kouluterveydenhuolto -konsultaatio
Erityisen tuen päätös on aina määräaikainen Oppilas siirtyy saamaan tehostettua tukea tai erityinen tuki jatkuu.	Rehtori on vastuussa erityisen tuen päätöksen tarkistamisesta ja uuden erityisen tuen päätöksen valmistelusta edellä kuvatun prosessin mukaisesti (uusi pedagoginen selvitys).	Tarkistuspisteet ovat ennen koulun alkua, toisen luokan jälkeen ja kuudennen luokan aikana sekä aina oppilaan tuen tarpeen muuttuessa.

Erityisen tuen päätös koulun aloitusvaiheessa

Erityisen tuen päätös voidaan tehdä ennen esi- tai perusopetuksen alkamista taikka esi- tai perusopetuksen aikana ilman sitä edeltävää pedagogista selvitystä ja oppimisen tehostetun tuen antamista, jos psykologisen tai lääketieteellisen arvioin perusteella ilmenee, että oppilaan opetusta ei vamma, sairauden, kehityksessä viivästymisen tai tunne-elämän häiriön taikka muun vastaavan erityisen syyn vuoksi voida antaa muuten.

Lastenneuvolat, perheneuvolat, varhaiskasvatus ja lastenneurologinen yksikkö ohjaavat sellaiset lapset jatkotutkimuksiin, joiden kohdalla arvioidaan, ettei koulun aloittaminen yleisopetuksessa ole tarkoituksenmukaista.

Oppilaan opetus voidaan järjestää lähikoulussa, alueen erityisluokassa tai keskitetyssä erityisluokassa.

LIITE 4

SANASTO JA KÄSITTEIDEN MÄÄRITTELY LAHDESSA

LÄHIKOULU

Opetuksen järjestämispaikka, jossa oppilaalla on oppilaspaikka.

Opetuksen järjestämisen lähtökohtana on, että oppimisessaan ja kehityksessään tukea tarvitsevan ja myös erityisen tuen päätöksen saaneen oppilaan opetus järjestetään riittävin tukitoimin yleisopetuksessa oppilaan lähikoulussa.

Jos oppilaan tuen tarve on erityisen vaativa, niin ettei opetusta voida järjestää lähikoulussa, opetus tulee järjestää siellä, missä se voidaan toteuttaa oppilaan edun mukaisesti.

KOULUPOLKU

Lapsen ja nuoren koulupolku esiopetuksesta perusopetuksen päätösvaiheeseen saakka eli 6-vuotiaasta 9. luokalle saakka.

TUET

Koululaiset voivat kulkea joustavasti koulupolkua yleisen, tehostetun ja erityisen tuen kaistoilla.

INTEGROITU OPETUS VAI INKLUSIIVINEN OPETUS

Opetuksen järjestämistä siten, että jokainen oppilas saa riittävän ja oikea-aikaisen tuen oppimiselleen ja muulle kasvulleen yleisopetuksen ryhmässä.

VARHAINEN PUUTTUMINEN

1. Tuen tarjoaminen lapsen varhaisvuosina. Tukitoimet perustuvat kehitysriskien tuntemiseen, kehityksen tarkkaan havainnointiin ja arviointiin.

2. Tuen tarjoaminen mahdollisimman nopeasti ongelmien ilmaannuttua missä vaiheessa lapsen tai nuoren koulupolkua tahansa.

Varhainen puuttuminen perustuu lasta tai nuorta lähellä olevien henkilöiden huoleen. Tuen tarpeen varhainen havaitseminen ja varhainen tuki ovat keskeisiä ehkäistäessä ongelmien syvenemistä ja pitkäaikaisvaikutuksia. Varhaisessa vaiheessa käytettävissä on yleensä vielä useita vaihtoehtoja.

YLEINEN TUKI

Yleistä tukea annetaan kaikille oppilaille, joilla ilmenee hetkellistä tarvetta ohjaukseen ja oppimisen tukemiseen.

TEHOSTETTU TUKI

Tehostettua tukea annetaan oppilaille, jotka tarvitsevat oppimisessaan ja koulunkäynnissään säännöllistä tukea tai samanaikaisesti useita tukimuotoja. Oppilaalle tehdään pedagoginen arvio ja hänelle annetaan tehostettua tukea oppimissuunnitelman mukaisesti. Tehostettua tukea tulee antaa ennen erityisen tuen päätöstä.

PEDAGOGINEN ARVIO

Tehostetun tuen alkaminen perustuu pedagogiseen arvioon, jonka opettaja tai opettajat laativat yhteistyössä oppilaan ja huoltajan kanssa kirjallisesti. Arviossa kuvataan oppilaan oppimisen ja koulunkäynnin tilanne kokonaisuutena, hänen saamansa yleinen tuki ja arvio sen vaikutuksista, oppimisvalmiudet sekä oppimiseen ja koulunkäyntiin liittyvät erityistarpeet.

Arviossa tulee näkyä millaisilla pedagogisilla, oppimisympäristöön liittyvillä, oppilashuollollisilla tai muilla tukijärjestelyillä oppilasta tulee tukea.

OPPIMISSUUNNITELMA

Tehostetun tuen aikana oppimissuunnitelma perustuu pedagogisessa arvioissa saatuihin tietoihin. Suunnitelma laaditaan yhteistyössä oppilaan ja huoltajan kanssa.

Suunnitelma sisältää lapsen kasvulle ja kehitykselle asetettavat tavoitteet sekä arvion lapsen vahvuuksista ja oppimiseen ja yleiseen selviytymiseen liittyvistä riskitekijöistä ja vaikeuksista. Suunnitelmaan kirjataan oppimisympäristöön liittyvät muutostarpeet sekä opetukseen osallistumisen edellyttämät tuki- ja oppilashuoltopalvelut, niistä vastaavat tahot sekä tehostetun tuen aikainen edistymisen seuranta ja arviointi.

Oppimissuunnitelmaa arvioidaan säännöllisesti, vähintään puolivuositain. Sen käyttöä jatketaan määräaikaisesti, kunnes tarve poistuu tai päädytään pohtimaan erityistuen tarvetta.

Oppimissuunnitelmaa voidaan käyttää myös osana yleistä tukea.

ERITYISEN TUEN PÄÄTÖS

Erityisen tuen päätös on määräaikainen hallintopäätös, jonka Lahdessa tekee opetus- ja kasvatusjohtaja. Erityisen tuen päätös tehdään oppilaan opetuksen järjestämiseksi.

Päätös on määräaikainen. Oppilaan erityisen tuen tarve arvioidaan määräajoin: ennen perusopetuksen alkua, lakisääteisesti 2.luokan jälkeen, ja 6. luokan aikana ja tarvittaessa.

Ennen erityisopetuspäätöksen tekemistä tulee neuvotella oppilaan huoltajan kanssa ja laatia pedagoginen selvitys. Huoltaja hakee lapselleen erityisen tuen päätöksen. Ennen erityisen tuen päätöstä tulee oppilaan olla tehostetun tuen piirissä.

PEDAGOGINEN SELVITYS

Oppilaan opettaja tai opettajat yhteistyössä moniammatillisen tiimin kanssa laativat kirjallisen pedagogisen selvityksen oppilaasta ennen erityiseen tukeen siirtymistä. Selvityksessä kuvataan, millaista tehostettua tukea oppilas on saanut, sekä arvio siitä, millaisia pedagogisia ja oppilashuollollisia järjestelyjä tarvitaan oppilaan oppimisen ja kasvun tukemiseksi jatkossa. Pääsääntöisesti pedagogisen selvityksen tueksi pyydetään psykologinen tai lääketieteellinen lausunto tai sosiaalinen selvitys. Lausunto edellytetään ennen ensimmäistä erityisen tuen päätöstä.

HENKILÖKOHTAINEN OPETUKSEN JÄRJESTÄMISTÄ KOSKEVA SUUNNITELMA eli HOJKS

Hojks on erityistä tukea saavan oppilaan henkilökohtainen opetussuunnitelma. Se on oppilaan oppimiseen ja kehitykseen liittyvä tavoitesuunnitelma sekä suunnitelma pedagogisista menetelmistä ja muista tarvittavista tukitoimista.

HOJKS laaditaan jokaiselle erityisen tuen päätöksen saaneelle oppilaalle.

HOJKS:n laatii opettaja yhteistyössä oppilaan ja hänen huoltajansa kanssa erityisen tuen päätöksen jälkeen. Siinä hyödynnetään oppilaalle tehtyä oppimissuunnitelmaa.

KOULUN OPPILASHUOLTORYHMÄ

Koulun oppilashuoltoryhmä eli moniammatillinen tiimi, jonka tehtävä on säännöllisesti käydä läpi luokan tai yksittäisen oppilaan kokonaistilannetta ja arvioida tuen tarvetta.

LUOKKAMUOTOINEN ERITYISOPETUS lukuvuonna 2011-2012

Lahden kaupungissa noudatetaan erityisen tuen mukaisessa opetuksessa periaatetta:

- lähikouluperiaate: erityinen tuki järjestetään yleisopetuksen luokassa
- alueelliset erityisluokat
- kaupungin alueen erityisluokat
- seutukunnalliset erityisluokat
- erityiskoulut

ALUEELLISET ERITYISLUOKAT

Alueellisilla erityisluokilla pyritään turvaamaan mahdollisuus koulunkäyntiin omalla asuinalueella myös niille lapsille, jotka syystä tai toisesta tarvitsevat oppimisessaan erityistä tukea. Alueellisilla erityisluokilla oppilaat ovat erityisen tuen piiriin otettuja tai siirrettyjä oppilaita, poikkeuksena starttiluokka..

Alueelliset erityisluokat on tarkoitettu ensisijaisesti lapsille, jotka tarvitsevat oppimiseensa erityistä tukea, pientä opetusryhmää ja kuntoutusta menestyäkseen yleisopetuksessa. Oppilaat alueellisille erityisluokille valitaan siten, että lapset voivat käydä koulua mahdollisimman lähellä asuinpaikkaansa; kuitenkin niin, että huolehditaan luokan pedagogisesta toimivuudesta. Toiminta tapahtuu kiinteässä yhteistyössä muun koulun kanssa ja oppilaita integroidaan mahdollisimman paljon yleisopetuksen luokkiin. Myös yleisopetuksen oppilaita voidaan tilapäisesti, ilman hallinnollista erityisopetuspäätöstä, vanhempien ja oppilashuoltoryhmän kanssa käytyjen neuvottelujen perusteella sijoittaa määräaikaisesti erityisluokalle.

Lukuvuonna 2011-2012

Läntinen alue:

Alueelliset erityisluokat sijaitsevat : Metsäkankaan koululla 1-2 LK , Jalkarannan koululla 3-6 LK ja Lyseon koululla 7-9 LK, joka on yhteinen keskustan alueen kanssa.

Pohjoinen

Alueelliset erityisluokat sijaitsevat: Mukkulan koululla 1-2 LK ja Kivimaan koululla 3-4 LK, 5-6 LK ja 7-9 LK

Itäinen

Alueelliset erityisluokat sijaitsevat : Myllypohjan koululla 1-2 LK ja 3-6 LK sekä Ahtialan koululla 7-9 LK

Eteläinen

Alueelliset erityisluokat sijaitsevat: Launeen koululla 3-4 LK, 5-6 LK ja kaksi 7-9 lk sekä Salinkallion koululla 7-9 LK

Keskusta

Alueelliset erityisluokat sijaitsevat: Lotilan koululla 1-2 LK, Harjun koululla 3-4, Tiirismaan koululla 7-9 LK ja Lyseon koululla 7-9 LK, joka on yhteinen läntisen alueen kanssa.

KAUPUNGIN ALUEEN JA SEUTUKUNNALLISET ERITYISLUOKAT

Yksilöllisen opetuksen luokat

On tarkoitettu oppilaille, joilla on vaikeuksia suoriutua perusopetukselle asetetuista yleisistä tavoitteista ja oppisisällöistä. Yleiset opetuksen tavoitteet ja keskeiset sisällöt ovat samat kuin muussakin perusopetuksessa. Tavoitteita ja sisältöjä voidaan **yksilöllistää** oppilaan edellytysten mukaan.

Nämä erityisluokat sijaitsevat lukuvuonna 2011–2012 Jalkarannan koulussa vuosiluokat 1-6 ja Salinkallion koulussa vuosiluokat 7-9.

Sosioemotionaalisen opetuksen luokat

On tarkoitettu oppilaille, joilla on vaikeuksia sosiaalisessa tunne-elämän säätelyssä ja sosiaalisesti sopeutumattomien kanssa. Erityisluokilla noudatetaan pääsääntöisesti yleisopetuksen opetussuunnitelmaa. Tavoitteena on luoda opetukselliset ja kasvatukselliset edellytykset mahdollisimman monen oppilaan siirtämiseksi yleisopetukseen.

Nämä erityisluokat sijaitsevat lukuvuonna 2011–2012 Liipola-Kaikuharjun koulussa vuosiluokilla 1-6 ja Lyseon koulussa vuosiluokilla 7-9.

Neurologisen opetuksen luokat

On tarkoitettu oppilaille, joille annetaan opetusta liikunta- ja näkövamma-, pitkäaikaissairauden, vaikean visuaalisten hahmotus- ja tarkkaavaisuushäiriöiden takia. Erityisluokilla annetaan opetusta joko yleisen tai yksilöllisen opetussuunnitelman mukaan. Tavoitteena on mahdollisuuksien mukaan integroida oppilaita yleisen opetussuunnitelman ryhmään tai siirtää heitä kokonaan yleisopetuksen kouluun.

Kouluun otetaan oppilaita Päijät-Hämeen sairaanhoitopiirin alueelta.

Nämä erityisluokat sijaitsevat lukuvuonna 2011–2012 Kärpäsen koulussa vuosiluokilla 1-9.

Joustava koulun aloitus, ns. starttiluokka

Oppilaille on mahdollisuus opiskella starttiluokassa enintään yhden lukuvuoden ajan. Starttiluokkaan pääsyn edellytyksenä on oppivelvollisuusikä, asiantuntijan antama suositus pienryhmään sijoittumisesta, vanhempien suostumus. Starttiluokalla ei tarvita erityisen tuen päätöstä.

Tavoitteena on, että mahdollisimman moni sen oppilaista siirtyy seuraavana syksynä yleisopetuksen 1. tai 2. luokalle omaan lähikouluun. Starttiluokka antaa oppilaan kasvulle, kehitykselle ja oppimiselle suunnitelmallisesti tuetun alun tai lisääjän.

Tämä luokka sijaitsee lukuvuonna 2011–2012 Liipola-Kaikuharjun koulussa vuosiluokalla 1.

Joustavan perusopetuksen luokka

Luokalle valitaan oppilaita, joilla on vaikeuksia motivoitua tavanomaiseen koulutyöskentelyyn. Joustavan perusopetuksen luokassa sekä oma ura –luokalla periaatteena on työn ja opiskelun liittäminen yhteen. Opiskeluun sisältyy työssäoppimisjaksoja, tutustumiskäyntejä ja erilaisia projektitöitä. Tavoitteena on elämönhallintataitojen, itsetunnon ja oppimismotivaation kasvaminen.

ja päättötodistuksen saaminen. Oma ura -luokka toimii kiinteässä yhteistyössä oppilaiden vanhempien, työharjoittelupaikkojen ja muiden oppilaan verkostojen kanssa.

Nämä luokat sijaitsevat lukuvuonna 2011–2012 Kärpäsen koulussa vuosiluokilla 8-9 ns. oma ura-luokalla, joka on erityisluokka sekä Salinkallioin koululla vuosiluokalla 8-9. Tämä ns. jopo -luokka.

Kielellisen erityisvaikeuden ja kuulovammaisten opetuksen luokat

On tarkoitettu oppilaille, joille annetaan opetusta puhe- ja kuulovamman ja muun vaikean kielellisen erityisvaikeuden takia. Kielellisessä erityisvaikeudessa (aiemmin dysfasia) lapsen puheen ja kielen kehitys viivästyy tai etenee poikkeavasti. Lapsen kielellinen oppiminen ja toimintakyky eivät kehity iän mukaisesti. Erityisluokilla noudattaa yleisopetuksen opetussuunnitelmaa täydennettynä erityisellä oppimistaitojen opetusohjelmalla ja kapea-alaisemmillä kuntoutusinterventio-ohjelmilla. Kouluun otetaan oppilaita Päijät-Hämeen alueelta.

Nämä erityisluokat sijaitsevat lukuvuonna 2011–2012 Liipola-Kaikuharjun koulussa alkuluokalla ja vuosiluokilla 1-9.

Harjaantumisopetuksen luokat

Koulussa toteutetaan luokkamuotoista harjaantumisopetusta. Erityisluokkien oppilaat ovat kehitysvammaisia tai kehitysvammaisen tasoisesti toimivia lapsia ja nuoria. Lisäksi yksi erityisluokka on tarkoitettu autistisille oppilaille.

Nämä erityisluokat sijaitsevat lukuvuonna 2011–2012 Kiveriön koulussa alkuluokalla ja vuosiluokilla 1-9.

ERITYISKOULUT

Kanervikon koulu

Kanervikon koulu on Lahden kaupungin erityiskoulu, joka toimii Päijät-Hämeen keskussairaalassa. Koulu on tarkoitettu keskussairaalan lasten- ja nuorisopsykiatrian osastojen potilaille sekä muille pitkään hoidossa oleville lapsille ja nuorille. Koulun oppilaat ovat Päijät-Hämeen sairaanhoitopiirin kunnista.

Kanervikon koulussa annetaan opetusta perusopetuksen piirissä oleville oppilaille.

Ali-Juhakkalan koulu

Koulussa toteutetaan luokkamuotoista harjaantumisopetusta. Erityiskoulun oppilaat ovat vaikeasti kehitysvammaisia tai kehitysvammaisen tasoisesti toimivia lapsia ja nuoria. Opetus järjestetään toiminta-alueittain. Opetussuunnitelmaan kuuluvat toiminta-alueet ovat motoriset taidot, kieli ja kommunikaatio, sosiaaliset taidot, päivittäisten toimintojen taidot ja kognitiiviset taidot. Lisäksi yksi erityisluokka on tarkoitettu autistisille oppilaille.

Koulun oppilaat ovat Päijät-Hämeen sairaanhoitopiirin kunnista.

Päijät-Hämeen esi- ja perusopetuksen oppilashuoltotyön strategia

- Visio: Päijät-Hämeen kaikkien kuntien alueella on käytössä hyvät yhteiset ja yhdenmukaiset käytännöt oppilaan oppimisen, terveyden ja sosiaalisen hyvinvoinnin takaamiseksi.
- Tavoitteeseen edetään siten, että Päijät-Hämeen esi- ja perusopetuksen oppilashuoltotyötä tehdään suunnitelmallisesti ja koordinoitusti.
- Oppilashuoltotyö perustuu ennakoivaan toimintamalliin ja varhaisen tuen ja dialogisuuden periaatteisiin ja kuuluu kaikille esikoulu- ja kouluyhteisöjen jäsenille.
- Painotettavat asiat: suunnitelmallisuus, yhteisöllisyys, varhainen tuki, dialogisuus.

Tavoite	Toimenpiteet	Toimenpidevastuu
<p>Kaikissa esi- ja perusopetuksen yksiköissä toimii oppilashuoltoryhmä. Ryhmän toiminta on säännöllistä, ennakoivaa ja suunnitelmallista.</p> <p>Sama toimintamalli on käytössä kaikissa esi- ja perusopetusta antavissa yksiköissä.</p>	<p>Opetussuunnitelmaan sisältyvä oppilashuoltosuunnitelma on kouluissa ajan tasalla ja vuosittain pohditaan, kuinka lasten ja nuorten hyvinvoinnista ja oppimisesta huolehditaan. Oppilashuoltoryhmät suunnittelevat vuosittain oman toimintansa. Oppilashuollon vuosisuunnitelma liitetään osaksi koulujen työsuunnitelmaa. Yhtenäiset kirjaamiskäytännöt ja yhtenäiset lomakkeet oppilashuoltoon.</p>	<p>Sivistystoimen johto Rehtori / päiväkodinjohtaja</p>
<p>Oppilashuoltotyö kuuluu kaikille esiopetus- ja kouluyhteisössä.</p> <p>Yksittäisen opetusyksikön oman toimintakulttuurin tiedostaminen osana olemassa olevaa kehittämisprosessia.</p>	<p>Oppilashuoltotyön vuosisuunnitelmat käsitellään opettajainkokouksessa lukuvuosittain.</p> <p>Keskustelut kouluyhteisöjen sisällä, yhteistyön ohjaus.</p>	<p>Rehtori / päiväkodinjohtaja</p> <p>Sivistystoimen johto Rehtori / päiväkodinjohtaja</p>

Tavoite	Toimenpiteet	Toimenpidevastuu
<p>Nivelvaiheissa huolehditaan tarvittavasta tiedonsiirrosta niin, että tiedonsiirrolla on tavoitteena lapsen ja perheen tukeminen ja auttaminen.</p> <p>Luodaan lapselle yhteisestä etenevä jatkuva opinpolku.</p>	<p>Esi- ja alkuopetuksen yhteistyösuunnitelmat.</p> <p>Siirtymävaiheen suunnitelma perusopetuksesta toiselle asteelle.</p> <p>Tiedonsiirrot opettajien kesken esi- ja perusopetuksen sisällä.</p>	<p>Varhaiskasvatuksen ja perusopetuksen yhteistyöryhmät</p> <p>Opinto-ohjaajat / oppilashuoltoryhmät</p> <p>Rehtori / päiväkodinjohtaja</p>
<p>Oppilashuoltotyössä toteutuu varhaisen tuen (puuttumisen) periaate.</p>	<p>Luokkien läpikäynti oppilashuoltoryhmissä.</p> <p>Varhaisen puuttumisen ja huolen puheeksi ottamisen koulutukset (VARPU ja HUPU koulutukset).</p>	<p>Rehtori / oppilashuoltoryhmä</p> <p>Sivistystoimen johto</p>
<p>Moniammatillisessa yhteistyössä, kodin ja (esi)koulun yhteistyössä ja koko kouluyhteisön toiminnassa toteutuu dialogisuuden periaate.</p>	<p>Dialoginen palvelukulttuuri esiopetus- ja koulu-yhteisöissä.</p>	<p>Sivistystoimen johto</p> <p>Rehtori / päiväkodinjohtaja</p>

Tavoite	Toimenpiteet	Toimenpidevastuu
Moniammatillinen yhteistyö kunnissa / alueilla on säännöllistä ja lasten sekä nuorten hyvinvointia tukevaa.	Moniammatilliset työryhmät, joissa edustettuna kaikki alueella lasten ja nuorten kanssa työskentelevät tahot, kokoontuvat säännöllisesti ja esi- ja kouluyhteisöjen toiminnan tukemista suunnitellaan yhdessä.	Sivistystoimen johto Rehtori / päiväkodinjohtaja
Ennaltaehkäisevä ja monimuotoinen yhteistoiminta huoltajien kanssa.	Yhteistyö vanhempainyhdistysten kanssa maakunnallisesti, alueellisesti ja koulu- ja päiväkotikohtaisesti.	Sivistystoimen johto Vanhempainyhdistykset Rehtori / päiväkodinjohtaja
Lasten, nuorten ja vanhempien osallisuus koulu- ja esiopetusyhteisön terveyden ja hyvinvointiin edistämässä.	Oppilaskunnat Lapset, nuoret ja vanhemmat mukaan suunnittelemaan yhteisön hyvinvointiin edistämistä.	Sivistystoimen johto Rehtori / päiväkodinjohtaja
Oppilashuoltohenkilöstön palvelut kaikkien oppilaiden saatavilla. Oppilashuollon hyvät käytännöt saatetaan kaikkien toimijoiden tietoon.	Maakunnan oppilashuollon koordinaattorien tapaamisista tulee jatkuva käytäntö.	Sivistystoimen johto Lautakunnat, valtuusto

TÄMÄN STRATEGIAN TOTEUTUMISTA ARVIOIDAAN
KAHDEN VUODEN VÄLEIN.

Lahdessa 16.12.2009

Päijät-Hämeen perusopetuksen ohjauksen strategia

Visio: Päijät-Hämeen kunnat tarjoavat laadukasta ja riittävää ohjausta alueen oppilaille yhteisten ja yhdenmukaisten käytäntöjen avulla turvaten ohjauksen jatkumon siirtymävaiheissa.

Tavoitteeseen edetään suunnitelmallisen ja pitkäjänteisen yhteistyön avulla. Ohjauksen resursointiin ja saatavuuteen kiinnitetään erityistä huomiota, ja ohjaus kuuluu koulu yhteisöissä kaikille sen jäsenille.

Tavoite	Toimenpiteet	Toimenpidevastuu/ toimijat
<p>Laadukkaat ja riittävät ohjauspalvelut ovat kaikkien oppilaiden saatavilla yksilöllisen tuen ja ohjauksen varmistamiseksi.</p> <p>Samat toimintamallit ohjauksessa ovat käytössä kaikkien kuntien perusopetuksen yksiköissä. Ohjauspalveluiden seuranta ja kehittäminen on säännöllistä ja suunnitelmallista.</p>	<p>Ohjauksen resursointi siten, ettei yksittäisen opinto-ohjaajan ohjattavien määrä ylitä 250 oppilasta. Lisäksi huomioitava erityistä tukea tarvitsevien oppilaiden määrä.</p> <p>Kehittämistoiminnan hyvät käytännöt saatetaan kaikkien toimijoiden tietoon.</p> <p>Ohjauksen strategia ja sen pohjalta laadittu kunta/koulukohtainen ohjaussuunnitelma on osa koulun toimintasuunnitelmaa.</p> <p>Ohjausstrategia sekä kuntien/koulujen yksittäinen ohjaussuunnitelma päivitetään vuosittain.</p> <p>Yhtenäiset käytänteet ohjauksessa (nivelevaiheet, palveluprosessit, seuranta).</p> <p>Soveltuvin osin yhtenäisten lomakkeiden käyttö (esim. tiedonsiirto nivelevaiheissa).</p>	<p><u>Koulutoimen/ sivistystoimen johto</u></p> <p><u>Oppilaanohjauksen kuntakoordinaattori</u></p> <p><u>Oppilaanohjaaja, koulutoimen/ sivistystoimen johto, rehtori</u></p> <p><u>Oppilaanohjauksen kuntakoordinaattori, oppilaanohjaaja</u></p>
<p>Ohjaustyö kuuluu kouluyhteisössä kaikille sen jäsenille.</p> <p>Yksittäisen koulun/kunnan ohjauksen nykytilanteen tarkastelu osana omaa toimintakulttuuria.</p>	<p>Koulujen ohjaussuunnitelman päivittäminen ja läpikäyminen vuosittain.</p> <p>Työ- ja vastualueiden määrittäminen ohjaustyötä tekevien kesken kunnissa/kouluissa.</p> <p>Keskustelut kouluyhteisöjen sisällä, työnohjaus.</p> <p>Opetushenkilöstön ohjauksellisten valmiuksien lisääminen nuoren hyvinvoinnin tukemiseksi ja oppimaan oppimisen taitojen harjaannuttamiseksi opetushenkilöstölle suunnatun koulutuksen avulla.</p> <p>Jatkuva oman työn kehittäminen, kriittinen reflektio, elinikäinen oppiminen, koulutustarpeiden tunnistaminen ja niihin vastaaminen.</p> <p>Materiaalipankin koostaminen (hyvien käytäntöjen saattaminen kaikkien tietoon).</p>	<p>Oppilaanohjaaja, rehtori</p> <p><u>Rehtori, oppilaanohjaaja, vararehtori</u></p> <p><u>Rehtori, koulutoimen/ sivistystoimen johto</u></p> <p><u>Rehtori</u></p> <p><u>Oppilaanohjaaja, opettaja, rehtori</u></p> <p><u>Oppilaanohjauksen kuntakoordinaattori</u></p>

Tavoite	Toimenpiteet	Toimenpidevastuu/ toimijat
<p>Monialainen yhteistyö kunnissa ja kuntien välillä on säännöllistä tukien eri kohderyhmien ohjauksellisia tarpeita.</p>	<p>Kuntien monialaiset työryhmät kokoontuvat säännöllisesti, työryhmissä ovat edustettuina kaikki alueen/kunnan lasten ja nuorten kanssa työskentelevät tahot. Toimintaa suunnitellaan yhdessä huomioiden kouluyhteisöjen, huoltajien sekä lasten ja nuorten tarpeet.</p>	<p>Monialainen työryhmä: kunnittain nimetty <u>koollekutsuja</u>, koulutoimen/ sivistystoimen johto</p>
<p>Nuoren yhtenäisen ja katkeamattoman opinpolun luominen.</p> <p>Koulupudokkuuden ja syrjäytymisen ehkäisy.</p>	<p>Nivelvaiheiden tiedonsiirrossa on selkeä toimintamalli, jo käytössä olevien toimintamallien hyödyntäminen ja juurruttaminen käytäntöön, erityisesti tehostetun ja erityisen tuen piirissä olleille oppilaille.</p> <p>Jälkiohjauskäytänteiden selkiyttäminen, joissa määritellään eri toimijoiden työ- ja vastualueet.</p> <p>Ohjauksen prosessit tehdään näkyväksi alakoulusta toiselle asteelle (ohjaussuunnitelma).</p> <p>Oppilaitostasolla systemaattinen seuranta ja tilastointi peruskoulunsa päättäneiden sijoittumisesta toiselle asteelle yhteishaussa.</p> <p>Perusopetuksen oppilasmäärien vuosittaisen kartoituksen hyödyntäminen ennakoitaessa toiselle asteelle pyrkivien ikäluokkien kokoa vuosittain.</p>	<p><u>Kunnittain nimetyt</u> vastuuhenkilöt, oppilaanohjaaja, oppilashuoltoryhmä, nivelvaihteyöntekijä, monialainen työryhmä</p> <p><u>Oppilaanohjaaja</u>, etsivä nuorisotyö</p> <p><u>Oppilaanohjaaja</u></p> <p><u>Koulutoimen/ sivistystoimen johto</u></p> <p><u>Koulutoimen/ sivistystoimen johto</u></p>
<p>Ohjauksen tarvelähtöinen kohdentaminen sekä henkilökohtaistettujen palveluiden ja ratkaisujen luominen.</p> <p>Huomioidaan erityisesti maahanmuuttajataustaiset ja tukea tarvitsevat oppilaat.</p>	<p>Psykososiaaliseen tukeen ja opiskeluun liittyvien erityistarpeiden huomioon ottaminen.</p> <p>Vaihtoehtoisten ohjaus- ja opetusjärjestelyiden sisällyttäminen opiskeluun (esim. työkeskeinen opetus ja ohjaus, pienryhmäohjaus).</p> <p>Riittävän valmistavan opetuksen saatavuuden turvaaminen maahanmuuttajataustaisille oppilaille kuntien yhteistyönä.</p>	<p><u>QHR</u>, koulutoimen/ sivistystoimen johto, oppilaanohjaaja, erityisopettaja, nuorisopalvelut, monialainen työryhmä</p> <p><u>Koulutoimen/ sivistystoimen johto</u>, S2-opettaja</p>

Tavoite	Toimenpiteet	Toimenpidevastuu/ toimijat
Oppilaiden, huoltajien ja opetushenkilöstön koulutustarjontaan tutustuttaminen nuoren koulutus- ja urasuunnittelun tueksi	Läheinen yhteistyö alueen koulutuksen järjestäjien kanssa (oppilaiden ja opettajien tutustumiskäynnit, vierailijat, koulutuskokeilut, avoimet ovet, vanhempainillat, ope-TET, opettajavaihdot).	<u>Oppilaanohjaaja</u> , oppilaanohjauksen kuntakoordinaattori, rehtori, opettaja, koulutuksen järjestäjät
Oppilaiden ja opetushenkilöstön työelämä tietouden lisääminen nuoren koulutus- ja urasuunnittelun tueksi	Läheinen yhteistyö alueen elinkeinoelämän kanssa (TET-tori, ope-TET, TET-jakson sijoittuminen ennen yhteishakua, tutustuminen yrittäjyyteen, yrityskäynnit oppilaanohjaajien sekä muiden opettajien johdolla, kummiyritystoiminta). Sukupuolisensitiivinen ohjaus.	<u>Oppilaanohjaaja</u> , oppilaanohjauksen kuntakoordinaattori, rehtori, opettaja, elinkeinoelämän yhteistyötahot <u>Oppilaanohjaaja</u> , opettaja
Kehittämistoiminnassa mukana olevien kuntien koordinaattorien tapaamisista tulee vakiintunut käytäntö.	Seudullisen strategian päivittäminen ja kehittäminen, hyvien käytäntöjen levittäminen ja kokemusten vaihto.	<u>Sivistystoimen johtajien nimeämä koollekutsuja</u> , oppilaanohjauksen kuntakoordinaattori

Tämän strategian toteutumista arvioidaan vuosittain.

Lahdessa 9.12.2010

(koulun nimi)

koulun turvakansio

Täydennä koulukohtaiset tiedot ja puhelinnumerot

Koulun osoite

Katuosoite _____

Tärkeät puhelinnumerot

Yleinen hätänumero 112

Rehtori _____

Apulaisrehtori _____

Terveydenhoitaja _____

Vahtimestari/kiint.hoitaja _____

Lahden kaupunki, sivistystoimiala

HÄTÄILMOITUS

Soita yleiseen hätänumeroon 112

POIKKEUSTILANNE

1 Kerro kuka olet ja mistä soitat. Jos soitat naapurista tai matkapuhelimesta, kerro myös puhelinnumero

2 Mitä on tapahtunut?

Tulipalo, kerro mitä palaa (asuinrakennus, tehdas, varasto, metsä, auto...)

Onnettomuus, mikä onnettomuus (liikenne, öljyvahinko, sortuma...)

Sairaskohtaus, mitä potilas valittaa, mitä potilas tekee nyt

3 Missä on tapahtunut?

Kerro osoite mahdollisimman tarkasti. Sovi opastuksesta!!!

4 Kerro onko joku vaarassa

tai loukkaantunut. Pelastajien ensisijainen tehtävä on ihmishenkien pelastaminen.

5 Vastaa kysymyksiin

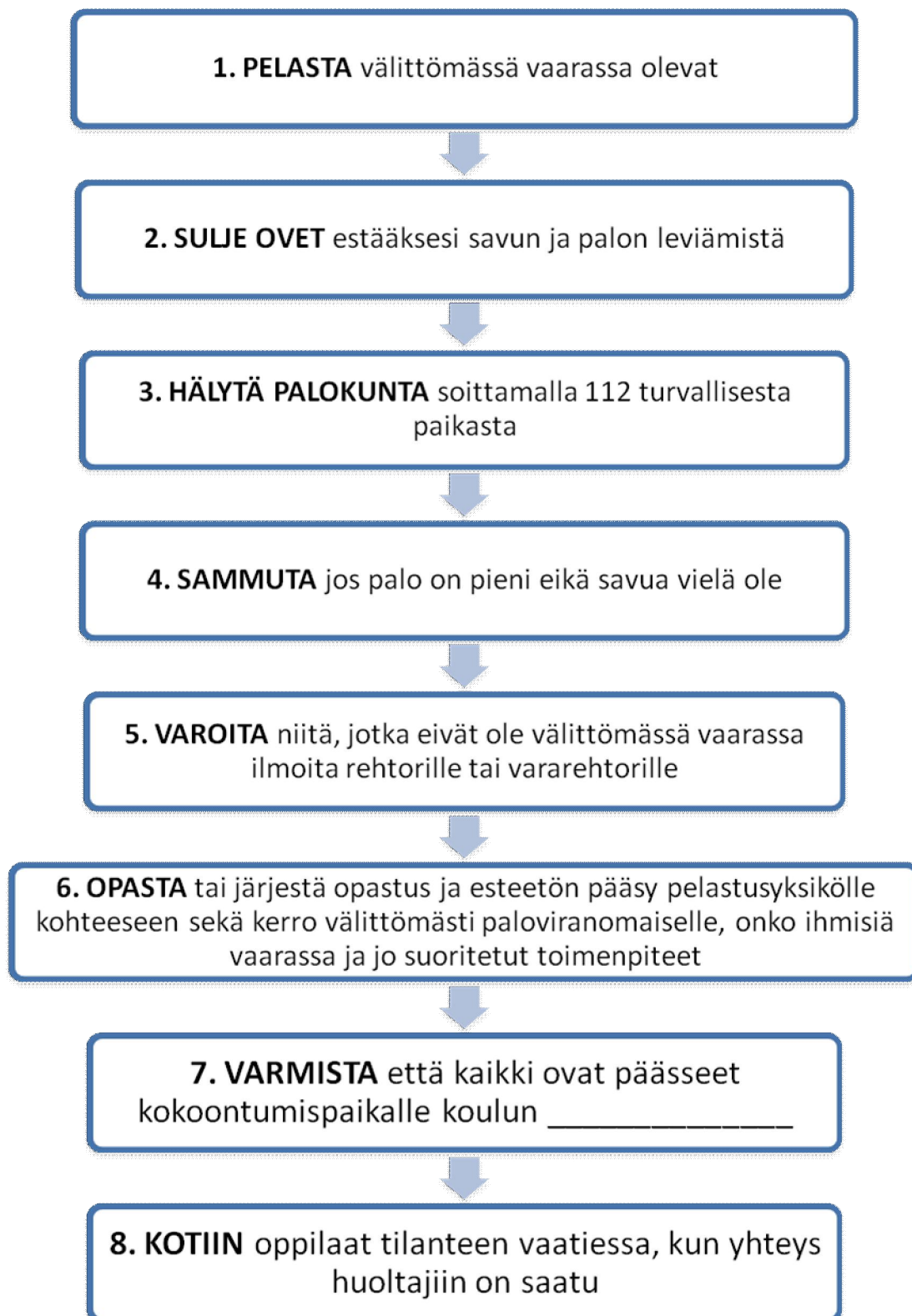
lyhyesti ja tarkasti. Mitä tarkemmat tiedot voit antaa, sitä tehokkaamman avun saat.

6 Älä sulje puhelinta

ennen kuin saat luvan!

TULIPALO

Jos tulipalo syttyy tilassa, jossa itse olet, toimi seuraavan ohjeen mukaan tai jaa seuraavat tehtävät:

LIITE 9

Lahden kaupungin peruskoulujen turvakansio (sisältö)

Sisällysluettelo

1. Tärkeät puhelinnumerot
2. Kriisiryhmän jäsenet
3. Kärpäsän peruskoulun yleistiedot
  - 3.1. Kiinteistön muut toimijat
4. Ennakoitavat vaaratilanteet
  - 4.1. Tulipalo ja tulityö
  - 4.2. Muut mahdolliset vaaratilanteet
5. Toimenpiteet vaaratilanteiden ennalta ehkäisemiseksi
  - 5.1. Päivittäinen palontorjunta
  - 5.2. Väestönsuoja
  - 5.3. Hälytys- ja sammutusjärjestelmät
  - 5.4. Tekniset valvontajärjestelyt
6. Turvallisuushenkilöstö
7. Tarvittava suojelumateriaali
8. Hätäilmoitus
9. Luokasta poistuminen hätätilanteessa
10. Poistuminen yhteisistä tiloista
11. Ensiapuhenkilöt
12. Hätäensiapuohjeet
  - 12.1. Sairaustapaukset ja ensiapu
    - 12.1.1. Epilepsia
    - 12.1.2. Diabetes
    - 12.1.3. Pyörtyminen
    - 12.1.4. Oppilastapaturmat
    - 12.1.5. Elvytys
    - 12.1.6. Tajuttoman ensiapu
    - 12.1.7. Suurten verenvuotojen tyrehtyttäminen

13. Ensiapukaapit

14. Tulipalo

14.1. Toiminta tulipalotilanteessa

14.2. Alkusammuttimet

14.2.1. Vaahtosammuttimet

14.2.2. Sammutuspeitteet

14.2.3. Hätäsuihkut

14.2.4. Vesipalopostit

15. Yleinen vaaramerkki ja toimintaohjeet

16. Kaasuvaara

16.1. Toiminta kaasuonnettomuudessa

17. Säteiluvaara

17.1. Toiminta säteiluvaara tilanteessa

18. Pommiuhkaus

18.1. Toiminta pommiuhkaustilanteessa

19. Asiattomat henkilöt koulun alueella

19.1. Ennaltaehkäisevät toimet

19.2. Ryöstö tai varkaus

19.3. Tuntomerkit ja tuntomerkkilomake

19.4. Hälyttäminen

19.5. Jälkitoimet

19.6. Toimintaohjeita väkivaltaisen henkilön kohtaamisen varalta

20. Kriisitilanteet

20.1. Kriisiryhmä

20.2. Kriisitoiminnasta tiedottaminen

20.3. Ehkäisevä työ

20.4. Toiminta kriisitilanteessa

21. Puhelimien paikat

22. Koulun tai oppilaitoksen pohjakaava ja poistumistiet

23. Toimintamalleja äkillisessä kriisitilanteessa

23.1. Toimintaohjeita kuolemantapauksissa

23.2. Oppilaan kuolema

23.3. Opettajan tai työntekijän kuolema

- 23.4. Itsemurha
- 23.5. Vakava väkivalta tai sen uhka
- 23.6. Onnettomuus tai tapaturma
- 23.7. Koulumatkalla tapahtuva auto-onnettomuus

24. Kriisien ehkäisy ja selviytymisen tukeminen

- 24.1. Yleistä
- 24.2. Masennus
- 24.3. Psykoottinen käyttäytyminen
- 24.4. Itsemurhavaara

25. Tiedottaminen kriisitilanteessa

- 25.1. Koulun aikuiset mallina
- 25.2. Miten puhua luokissa?
- 25.3. Käsittely lasten kanssa
- 25.4. Käsittely nuorten kanssa
- 25.5. Kodin tärkeä rooli
- 25.6. Yhteistyö vanhempien kanssa

26. Taustatietoa kriiseistä ja henkisestä tuesta

- 26.1. Oppilas kriisissä ja surussa
- 26.2. Kriisin ja trauman määritelmät
- 26.3. Traumaattisen kriisin vaiheet ja siitä toipuminen
- 26.4. Välitön selviytymisen tuki
- 26.5. Myöhempi tuen tarve

27. Toimenpiteet kriisivalmiuden ylläpitämiseksi

- 27.1. Kriisisuunnitelman päivittäminen
- 27.2. Uusien työntekijöiden perehdyttäminen
- 27.3. Vuosittainen tiedotus työyhteisölle, oppilaille ja kodeille
- 27.4. Koulutustilaisuudet

28. Kirjallisuus ja nettiosoitteet

29. Tiedotuskirjemalleja kodeille

30. Päihteiden väärinkäyttö

31. Koulukiusaaminen ja –väkivalta

- 31.1. Koulukiusaamiseen puuttuminen ja kiusaamisen ennaltaehkäisy
- 31.2. Toimenpiteet kiusaamistilanteessa
- 31.3. Vastuunportaat
- 31.4. Koulukuljetuksen aikana tapahtuva mahdollinen kiusaaminen
- 31.5. Perheessä tapahtuva väkivalta

- 31.6. Työntekijä tarvitsee apua
- 31.7. Koulun elämäntaitoja rakentava työ

32. Häiriöt ja niihin puuttuminen

- 32.1. Myöhästymiset ja poissaolot
- 32.2. Häiriökäyttäytyminen oppitunneilla
- 32.3. Oppilas poistuu itse oppitunnilta
- 32.4. Oppilas poistuu koulun piha-alueelta luvatta
- 32.5. Kurinpito
- 32.6. Koevilppi

33. Leirikoulu / opintoretket

- 33.1. Osan päivää kestävä retki
- 33.2. Uiminen